

## CICLUL ECONOMIC. UN SCURT POPAS DOCTRINAR

CLAUDIU ȚIGANAS \*

### Business cycle. An ideological approach

#### Abstract

Ciclicity represents one of the main features of the economic process, as it constitutes its basis. On this methodological basis one can understand the meaning of economic dynamics and its causes.

The complexity of the phenomenon and the strong implications engendered by the economic fluctuations in the macrosystem justify the rich scientific research activity of the main schools of economic thought to explain business cycle. Some of them have been neglected, but others, having a strong realistic touch, keep on fundamenting the contemporary practices from an ideological point of view.

Încă de când știința economică a început să fie studiată într-un cadru riguros, au existat încercări de a explica cum evenimentele prezente sau viitoare vor afecta fluxurile reale ale economiei și cum aceasta poate fi direcționată spre o creștere susținută dar fără fluctuații excesive. În perspectivă macroeconomică, activitatea este studiată sub unghiul evoluției în timp, în cadrul structurilor istorice constituite în spațiu.

"Trăim într-o lume eufemistică, de continue schimbări și metamorfoze. Modificările structurale, comportamentale sau de mentalitate s-au regăsit în fluctuațiile activității economice pe ansamblu"[Haberler, Gottfried von, 1932, pag.37], spunea profesorul Haberler. Mișcările ascendente și descendente ale producției, inflației, ratelor dobânzii și ocupației formează ciclul economic care caracterizează toate economiile de piață. Asemenea fluctuații s-au manifestat pregnant de la începutul secolului al XIX-lea, iar prin cercetarea lor s-a desprins concluzia că alternanța perioadelor de expansiune și contracție a afacerilor, a activității economice în general, se derulează în timp cu o anumită regularitate.

Aprofundarea cunoașterii mecanismelor economice a stimulat competiția dintre școlile de gândire economică referitor la explicațiile și cauzele ciclului economic. Un fenomen atât de complex precum ciclul economic care afectează și influențează toate aspectele sistemului economic nu poate fi rezultatul unei cauze unice. Experiența crizelor economice, ca fază descendentă a ciclului a creat mutații fundamentale în planul politic, al ideilor și mai ales în sfera curentelor de gândire economică. Depresiunea,

---

\* Asistent universitar la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor

generatoare de șomaj și sărăcie a întărit afirmația lui Kalecki că perioadele de criză orientează populația spre două extreme, fie de sorginte naționalistă, fie de orientare socialistă. În acest sens criza economică din 1929-1933 a permis lui Hitler să preia puterea în Germania, a consolidat puterea militară în Japonia și a facilitat ascensiunea comunismului în China. În lumea ideilor depresiunea a zdruncinat credința societății capitaliste în infailibilitatea economiei de piață, prezentând-o ca pe un sistem instabil, cu mecanisme interne generatoare de crize. Marile crize au provocat o reorientare a politicilor economice și o justificare atrăgătoare pentru intervenția guvernamentală extinsă. Aceste schimbări, consideră Milton Friedman, rezultă dintr-o greșită înțelegere a ceea ce s-a întâmplat de fapt. Vina nu este a întreprinderii private ci mai degrabă a slăbiciunii guvernului într-un domeniu în care și-a asumat răspunderea.

Complexitatea fenomenului și implicațiile profunde pe care oscilațiile economice le provoacă în macrosistem justifică activitatea prolifică în explicarea ciclicității a marilor curente de gândire economică. Unele dintre ele au rămas într-un con de umbră a temporalității, altele ancorate în realism continuă să fundamenteze doctrinar politicile economice contemporane.

Convulsiile sistemului economic nu sunt specifice doar perioadei moderne a capitalismului. Însă, credința neîndoielnică a fondatorilor liberalismului economic în virtuțile "laisse-faire-ului" justifică opinia lor unanimă că o criză de supraproducție generală și prelungită este imposibilă în sistemul capitalist liberal. Dezechilibrele economice erau lăsate în seama jocului liber al pieței. Filozoful David Hume observa spre sfârșitul sec. al XVIII-lea posibilitatea unor crize economice datorate lipsei de capital. În viziunea sa comerțul exterior era un puternic stimulent al creșterii productive generatoare mai târziu de un surplus în cererea de bunuri. Analiza lui Hume se bazează pe faptul că declanșarea creșterii economice nu se poate realiza în lipsa unui stimulent inițial, cererea internă nu poate crește spontan în afara situațiilor semnalate de Boisguillbert și anume reducerea impozitului pe consum sau promovarea comerțului liberal. Astfel comerțul exterior, condiția indispensabilă a bogăției, nu mai este și condiția sine qua non a creșterii bunăstării, aceasta fiind strâns legată de dezvoltarea industrială internă a fiecărei țări. Teoria sa privind moneda "absolut indiferentă" și mecanismul de formare a prețurilor a fost aprofundată de școala clasică.

Pentru școala clasică, jocul concurenței este cel care va permite prețurilor pieței să nu se îndepărteze pe o perioadă îndelungată de prețurile naturale, mecanismul impersonal al pieței determinând imposibilitatea unei crize economice generale. În acest cadru de analiză exista părerea că recesiunea poate fi rezultatul doar a unei alocări greșite a resurselor. David Ricardo consideră însă că alături de război și sezonalitatea activității economice periodicitatea crizelor economice trebuie explicată pe baza unei analize monetare. Observând activitatea băncilor centrale, ca entități naționale, Ricardo și-a construit pe argumentele antiprotecționiste ale lui Hume teoria proprie asupra ciclului economic. Băncile engleze cu susținerea băncii centrale puteau să-și extindă creditul peste limita rezervelor de aur. Rezultatul acestei expansiuni a fost un boom inflaționist în economia engleză, cu un efect pronunțat de creștere a prețurilor, provocând dezechilibre ale balanței de plăți. Consecința acestui fapt a fost convertirea în aur a bancnotelor englezești, efectul fiind unul de restrângere a capacităților de creditare din sistemul bancar. Con tracția ofertei de monedă a cauzat reducerea prețurilor iar restrângerea creditului a provocat o sufocare a vieții economice concretizată în

mărfuri nevândute, șomaj și depresiune economică generală. Prețurile deflaționiste vor modifica balanța de plăți, exporturile depășind importurile, cantitățile suplimentare de aur intrate în Anglia creând premisele unui nou ciclu.

Referindu-se la oscilațiile vieții economice, John Stuart Mill își construiește teoria pe alternanța obiectivă a unor stări de optimism și pesimism. Când agenții economici așteaptă profituri ridicate ei vor utiliza creditul pentru a crește producția de bunuri determinând astfel creșterea prețurilor și a profiturilor. Așteptările inițiale devin realizabile prețurile crescând din ce în ce mai mult. Când se va observa această creștere exagerată, indivizii vor începe să vândă și astfel încep contractiile. Pe aceeași linie se înscrie și Lordul Overstone, el distingând zece etape ale ciclului. În opinia sa fazele ciclului sunt: starea de incertitudine, îmbunătățirea mediului de afaceri, creșterea încrederii, prosperitate, avânt, creșterea tranzacțiilor speculative, convulsie, presiune, stagnare, neîncredere ultima fază fiind caracterizată din nou de incertitudine. [Estrin, Saul; Marin Alan, 1995, pag. 308.]

Sfârșitul sec. al XIX-lea s-a plasat sub imperiul unei reorganizări doctrinare a teoriilor privind ciclul economic. În 1862, Clement Juglar, în "Des crises commerciales et leur retour periodique, en France, en Angleterre et aux Etats-Unis", pornind de la o serie de statistici monetare și-a fundamentat teoria asupra ciclurilor economice văzând în politica bancară principala cauză a oscilațiilor economice. Juglar prezintă pentru prima dată ciclicitatea ca pe o lege ineluctabilă a dezvoltării. El consideră că gânditorii anteriori lui au sesizat anumite disfuncționalități ale economiei dar nu au insistat asupra "repetării periodice a crizelor comerciale în împrejurări asemănătoare" [Juglar Clement, 1889, pag 121]. Cel mai adesea, cercetătorii au explicat fluctuațiile economice prin emiterea unor cantități superflue de bilete de bancă și neacoperirea bancnotelor cu rezervele existente de metal prețios. Thomas Tooke și mai târziu Charles Gide vor așeza la baza convulsiilor sistemului economic divergența dintre nivelul la care speculația a ridicat prețurile și nivelul la care veniturile finale ale populației pot absorbi producția. Pentru Juglar, fiecare ciclu are o perioadă de prosperitate, una de criza și una de lichiditate, în cazul crizei el identificând o perioadă de aproximativ 10-15 zile când criza atinge paroxismul, moment pe care Marx îl va numi mai târziu "depresiune". Extinderea speculațiilor conduce la o creștere a prețurilor, a salariilor și propagă luxul, cheltuielile se reglează nu prin creșterea veniturilor reale ci prin creșterea celor nominale. Dezvoltarea exagerată a scontului și diminuarea rezervelor de metal prețios este începutul crizei după cum diminuarea acestuia și creșterea încasărilor marchează expansiunea. Pe lângă efectele negative, Juglar identifică și aspectele pozitive ale crizelor economice pentru că acestea pregătesc, chiar dacă prin suferință, reluarea activității la un nivel superior. Importantă prin demersul metodologic, teoria lui Juglar ca și cea a lui Jevons, ce explica ciclul prin fluctuațiile recoltelor agricole datorate succesiunii anotimpurilor, nu a oferit un suport real de înțelegere a mecanismului de declanșare a crizei într-o economie capitalistă.

Karl Marx, în lucrarea sa fundamentală "Capitalul", vede în mecanismul intrinsec al economiei capitaliste sursa tuturor crizelor. Dacă modelul său sugerează doar o posibilitate teoretică a demersului spre echilibru, în ceea ce privește crizele, Marx nu ezită să prezinte sistemul capitalist ca pe unul fundamental instabil. În concepția sa, veșnica contradicție dintre producție și consum, va conduce la crize de supraproducție,

care, prin repetare și acutizare, vor eroda progresiv rezistența societății capitaliste, până la înlăturarea ei de pe scena istoriei.

Marx a demonstrat că apariția crizelor este o consecință a tendinței periodice de reînnoire a capitalului fix. Dorința de valorificare cât mai bună a capitalului și concurența îi obligă pe întreprinzători să investească profiturile. Are loc creșterea continuă a compoziției organice și tehnice a capitalului. Dar, mecanizarea crescândă a producției va reduce numărul locurilor de muncă disponibile și va genera un șomaj din ce în ce mai mare. Paralel cu apariția și accentuarea șomajului se manifestă și tendința de reducere a profitului, căci valoarea produsă și vândută depinde direct proporțional de numărul orelor de muncă. Scăderea profitului unitar va îndrepta economia capitalistă spre criză.

Pentru economistii scolii clasice existența crizelor era legată în principal de cauze tehnice, interne mecanismului economic. Marx așează în prim plan cauzele sociale ale sistemului de producție, criza fiind rezultatul contradicțiilor dintre caracteristicile sociale ale producției și însușirea privat capitalistă a rezultatelor muncii. Cauza văzută de Marx apare astfel ca fiind "sărăcia și consumația redusă a maselor care acționează în sens contrar tendinței producției capitaliste de a dezvolta forțele productive"[Marx, Karl, 1955, pag 467]. Crizele de supraproducție descrise de Marx au fost de fapt reflecția evoluției sinuase a economiei de la începutul secolului al XIX-lea până la cel de-al doilea război mondial, criza din 1929 - 1933 fiind considerată cea mai puternică și totodată ultima derulată după modelul lui Juglar sau Marx.

Puternic ancorată în teoria economică a lui Karl Menger din "Principles of Economic" și construită pe fundamentele viziunii ale lui Eugen von Bohm - Bawerk asupra capitalului și dobânzii, teoria scolii austriece despre ciclul economic s-a impus datorită profunzimii și multisectorialității dovedite.

Apărută în 1912, lucrarea lui Ludwig von Mises "Theorie des Geldes und der Umlaufsmittel" (apărută apoi în 1934 "The Theory of Money and Credit") a reprezentat un suflu nou și o nouă bază de analiză pentru teoria ciclului economic. Mises, apostol al liberalismului pur într-o epocă contagiată de etatism, a observat că principala lacună a predecesorilor săi o reprezintă în principal analiza banilor. Viziunii mecaniciste a lui Irving Fisher asupra nivelului prețului (nefericit numită astfel, considera Mises, fiind de fapt vorba despre puterea de cumpărare), economistul austriac îi opune propria sa teorie. El critică optimismul generat de economiști în plină "New Era" într-o prosperitate indefinită, anticipând, încă de la începutul secolului, o mare criză economică rod al garanțiilor generate de manipulările băncilor centrale guvernamentale.

Mises a observat că cei care se aplecaseră asupra problemei ciclicității păcătuiseră fundamental neîncercând o integrare a analizei macrosistemice asupra ciclului cu microteoria prețurilor și a producției. Economia nu poate să producă singură un ciclu continuu de expansiuni și contracții, explicația trebuind a fi căutată într-o intervenție externă.

Conștient de capcanele unei încercări atât de ambițioase cum este aceea de demistificare a misteriosului și teribilului fenomen care este ciclul economic, Mises a recunoscut că a avut întotdeauna ca și crez părerea mentorului său Bohm - Bawerk care credea că "orice teorie a ciclului economic care țintește la ceva mai mult decât o cârpăceală rudimentară nu-și va găsi locul decât în ultimul sau penultimul capitol al unui

tratat unde se analizează totalitatea problemelor economice”. [Mises, Ludwig von, 1933, pag. 16]

Teoria ciclului economic prezentată de Mises s-a construit pe trei elemente prezentate separat până atunci. Primul pas a fost revitalizarea analizei ricardiene ce demonstrează că expansiunea creditelor folosite de guvern și de sistemul bancar duce la o creștere a prețurilor, expansiune urmată de o scurgere a cantității de aur în afara țării, începutul unei noi recesiuni economice. Al doilea element al piramidei lui Mises a fost analiza capitalului și a dobânzii prezentată de profesorul său Bohm- Bawerk. Acesta, pornind de la preferința de timp determină rata profitului în afaceri subliniind că de fapt rata normală a profitului este rata dobânzii. Rata normală a profitului este determinată de diverse rate ale preferinței de timp. Analiza capitalului și a structurii productive a lui Bohm- Bawerk a fost dusă mai departe de Mises. Capitalul privit ca o rețea complexă ce deține o dimensiune timp a fost analizat de Mises într-o viziune agregată în care banii și nivelul prețurilor nu mai sunt priviți separat de restul economiei. Cel de-al treilea pilon al construcției lui Mises este desăvârșirea teoriei lui Wicksel prin demonstrarea faptului că diferențele dintre rata naturală a dobânzii ( rata dobânzii în absența imixtiunii creditului bancar expansionist) și rata efectiv practică afectează sistemul producției și al prețurilor.

În explicarea ciclului economic, Mises pleacă de la distincția existentă între creditele reale (*commodity credit*) ce sunt transferuri de economii din mâinile celui care a economisit inițial în mâinile antreprenorilor care intenționează să utilizeze aceste fonduri în procesul de producție și creditul de circulație (*circulation credit*) acordat de bănci, ce este, cum spunea Mises “ o creștere a cantității substitutelor bănești despre care putem afirma că sunt acceptate și cheltuite de public ca și cum ar fi bani propriu -ziși. Creditul de circulație sporește puterea de cumpărare a debitorilor, aceștia pătrunzând pe piața factorilor de producție cu o cerere sporită, inexistentă în absența bancnotelor sau depozitelor nou create, inducând o tendință de creștere a prețurilor mărfurilor și salariilor” [ Mises, Ludwig von, 1933, pag. 37]. Dacă cantitatea de credit real este rigid limitată de cantitatea de capital acumulată anterior din economii, cantitatea de credit de circulație depinde în principal de conduita mediilor bancare el putând fi expandat dincolo de limitele depozitelor.

Tendința inevitabilă de creștere a prețurilor și salariilor nu este singura consecință a expansiunii creditelor. Un puternic efect îl are și asupra nivelului ratei dobânzii care are tendința de a coborî sub nivelul pe care l-ar fi atins pe o piață a fondurilor de împrumut nemanipulată. Expansiunea creditului este astăzi instrumentul principal al politicilor banilor ieftini. Rata dobânzii este un fenomen de piață și nu produsul unor mașinații ale unor exploatare lipsiți de scrupule „decontarea bunurilor viitoare prin comparație cu bunurile prezente este o categorie permanentă a acțiunilor umane, ce nu poate fi abolită prin măsuri birocratice” [ Mises, Ludwig von, 1933, pag. 94]. Într-o economie liberă, configurația determinată de piață a prețurilor, a ratelor salariilor și a dobânzilor este cea care orientează activitățile antreprenoriale către acele linii de producție în care se pot satisface dorințele consumatorilor în maniera cea mai adecvată și mai puțin costisitoare.

Intervențiile guvernamentale asupra rezultatelor pieței vor fi întotdeauna înșelătoare. Atunci când rata dobânzii determinată de piață este redusă prin expansiunea creditelor, multe proiecte care înainte erau neprofitabile capătă o aparență de profitabilitate pentru că întreprinzătorul ce și-a asumat responsabilitatea unui proiect a

luat în calcul datele pieței într-un anumit moment corespunzător unei faze timpurii a expansiunii creditelor fiind nevoit să constate mai târziu că prețurile au crescut iar proiectul investițional nu mai este atât de promițător ca înainte. Mises consideră că limitele care afectează volumul producției sunt impuse de raritatea factorilor de producție. Prețurile, salariile și ratele dobânzii sunt indicatori ai gradului de raritate ai acestor factori. Expansiuniștii, cum își spun astăzi adepții inflației modifică în mod artificial acești indicatori creând o fragilă iluzie a bogăției ce în mod sigur nu poate dura. Asupra părerii lordului Keynes că expansiunea creditelor este absolut necesară miracolului „transformării pietrelor în pâine” Mises este sceptic, considerându-l ca orice alt truc al fahirilor indieni.

Expansiunea creditelor conduce în mod inevitabil la o criză. Dacă băncile se cramponează în a furniza în mod continuu bani afaceriștilor în ciuda costurilor de producție inflaționiste, rezultatele vor fi devastatoare deoarece oamenii vor realiza o diluare pronunțată a puterii lor de cumpărare, ei precipitându-se să cumpere bunuri la orice preț, indiferent dacă au sau nu nevoie de ele, deoarece, în acest context este o eroare să păstrezi banii. Acest fenomen s-a întâmplat în Germania anilor 1923 când expansiunea nelimitată a creditelor a dus la prăbușirea întregului sistem monetar, populația recurgând la troc sau la utilizarea altei monede, declanșând criza economică. Dacă, după o anumită fază a expansiunii monetare, sistemul bancar decide să pună capăt satisfacerii prin credit a solicitărilor mediilor de afaceri se va declanșa panica, rata dobânzii atingând cote excesive, prețurile scad brusc, activitățile productive se restrâng și iată iarăși începuturile unei noi crize.

Opinia publică judecă greșit fazele ciclului economic deoarece explozia artificială nu înseamnă automat prosperitate, afacerile profitabile sunt de fapt o iluzie deoarece oamenii induși în eroare acumulează mari investiții și consumă câștiguri aparente. Depresiunea este procesul necesar de reajustare structurală a activităților productive la configurația reală a datelor pieței, la oferta de bunuri de capital. Mises considera că aceasta este primul pas al întoarcerii la normalitate, începutul însănătoșirii și fundamentul prosperității reale întemeiate pe producție efectivă de bunuri și nu pe nisipurile mișcătoare ale expansiunii creditelor. Mises a reușit astfel să integreze pentru prima dată explicația ciclului economic în microeconomia generală.

Un alt mare corifeu al școlii austriece de gândire este Friedrich Hayek. Pornind de la teoria monetară a lui Mises asupra ciclului economic acesta a identificat ca moment al declanșării unui nou ciclu economic fenomenul supracapitalizării. Analiza monetară a fluctuațiilor economice prezintă în paralel influența capitală a expansionismului monetar asupra structurii cererii de bani pentru bunuri de consum și investiții, orice modificare a proporției între cele două componente generând mutații în structura producției. Expansiunea inflaționistă a sistemului bancar dirijat de guvern generează suprainvestiție în industriile producătoare de capital și subinvestiție în industria de consum, depresiunea fiind procesul necesar de lichidarea a distorsiunilor expansiunii, ciclul încheindu-se atunci când acest proces de ajustare este complet. De fapt teoria ciclurilor economice în viziunea lui Hayek este bazată pe inevitabilitatea crizelor.

Dacă pentru profesorul R.G. Hawtrey economia este o entitate uni-sectorială, oscilațiile activității economice fiind determinate pe verticală de rigiditatea creditului ca urmare a lipsei de coordonare în timp, pentru Hayek economia este o structură multisectorială, bazată pe o rețea de prețuri, oscilațiile fiind orizontale ca urmare a

supradimensionării unor sectoare în defavoarea altora. În contrast cu Hawtrey, care nu este preocupat de nivelul relativ al prețurilor deoarece banii afectează doar unicul sector și prin urmare nivelul absolut al prețurilor, în economia multisectorială a lui Hayek important este modul în care fluctuațiile monedei afectează sistemul prețurilor relative, aceasta fiind de fapt alfa și omega ciclului economic. Astfel, recomandările lui Hayek în materie de politică economică vizează eliminarea completă a fluctuațiilor în masa monetară apropiindu-se în acest mod de percepțiile ratei constante de creștere a cantității de bani susținută de Friedman și monetariști.

Pentru Hayek, exponent tipic al laissez - faire-ului, politicile economice de inspirație keynesiană sunt complet neproductive. Soluția sa este de a lăsa ciclul economic investițional să își urmeze cursul, încercând a-i diminua efectele negative ( extinderea prea rapidă a creditului ) prin metode de politică monetară, chiar dacă efectele secundare ale acesteia nu pot fi previzionate cu exactitate.

În sfera teoriei supraacumulării de capital se înscrie și " Teoria creșterii economice" a lui J. A. Schumpeter. El observă că randamentul ridicat al investițiilor masive efectuate într-o perioadă scurtă face ca piața să fie inundată de produse noi, pe care cererea este incapabilă să le absoarbă. Schumpeter așează la baza evoluției ciclice a economiei ciclul procesului inovațional. Momentul de declanșare a unei crize apare atunci când, rod al inovației, un mod tehnic de producție își epuizează capacitatea de a produce progres. Printr-un proces de "distrugere creatoare", vechile structuri vor fi înlocuite cu altele, se va înregistra un spor de eficacitate și progres, inovația constituind astfel atât calea de depășire a fazei descendente a ciclului cât și baza acestuia.

Cea mai faimoasă depresiune economică a timpurilor moderne a fost cea din 1929-1933. Începută ca o tipică panică financiară, criza s-a răspândit cu repeziciune în întreaga lume creând mutații profunde în toate sectoarele economiei. „Joia neagră”, cum a fost numită ziua de 24 nov. 1929, marchează începutul crizei bursiere americane ce s-a transformat pe parcurs într-un adevărat dezastru economic. Milton Friedman, reprezentantul monetarismului american, explică mecanismul mării depresiuni economice prin proasta gestionare a crizei de către Sistemul Federal de Rezerve ce nu a urmat regulile impuse de etalonul aur și anume creșterea masei monetare pentru diminuarea efectelor negative ale crahului bursier ci, din contră, a procedat la diminuarea intrărilor de aur și astfel accentuarea crizei.

Potrivit teoriei austriece a ciclului economic, criza din 1929-1933 este rezultatul expansiunii inflaționiste a creditului practică în perioada anilor 1920. Milton Friedman în " Istoria monetară a SUA" neagă fenomenul inflaționist din anii 20 mizând pe stabilitatea relativă a prețurilor din acea perioadă.

Criza economică din această perioadă a creat puternice transformări în planul politicilor economice . Apariția în 1936 a "Teoriei generale " a lui Keynes a însemnat așezarea pe alte principii a analizei economice. Timp de 30 de ani de acum înainte, economiștii au abordat o versiune keynesiană a ciclului economic, care potrivit lui Friedman " în spatele confuzelor diagrame matematice este simplă și chiar naivă". Friedrich Hayek, vedea în "Teoria generală" fundamentarea cadrului teoretic al intervenției statului în economia de piață. Odată cutia Pandorei deschisă, mecanismele intervenției statale se vor alătura celor concurențiale în scopul asigurării unei funcționări echilibrate a economiei capitaliste.

Keynes a realizat o schimbare revoluționară. El a pus accentul pe ruptura fundamentală existentă între concepțiile sale și cele ale curentului principal ce se baza pe teoria din trecut. "Care este pricina rupturii care ne desparte? se întreba Keynes. Deoparte sunt cei care cred că sistemul economic este pe termen lung unul ce se reglează singur dar care mai și scârție și oftează din greu, care se clatină în cazul intervenției sau al erorilor individuale...iar de cealaltă parte a prăpastiei sunt cei ce neagă ideea existenței sistemului de autoreglare a economiei" Succesul revoluției keynesiene s-a datorat conform lui J. Sherman și X. Kolk atât capacității sale de a înțelege într-o manieră profundă conceptele teoriilor anterioare lui cât mai ales abilității sale de a privi economia într-o viziune sistemică neancorată unifactorial, de a îmbina pozitivul și normativul cu rezultate concrete în fundamentarea politicilor economice. Succesul teoriei lui Keynes se datorează în bună parte și marii depresiuni economice din 1929-1933 ce a clătinat din temelii credința în capacitățile autoreglatoare ale pieței și implicit în imposibilitatea unei crize de supraproducție.

Concepțiile lui Keynes asupra ciclului economic le găsim în capitolul 22 al "Teoriei generale". La Keynes nu se pune problema de prea multă investiție ci, dinpovrivă de prea puțină, intrând astfel în contradicție cu adepții teoriilor suprainvestițiilor. Deși împarte aceleași idei despre teoriile subconsumului el se deosebește de predecesorii săi prin analiza cauzală a factorilor ce determină insuficiența cererii agregate și anume investițiile și consumul. Potrivit lui Keynes "caracteristicile esențiale ale ciclului economic și mai ales, regularitatea succesiunii în timp a mișcărilor și a duratei sale, care ne îndreptățește să vorbim despre un ciclu se datorează înainte de toate felului cum fluctuează eficiența marginală a capitalului. Cel mai corect este să privim ciclul economic ca un fenomen cauzat de o modificare ciclică a eficienței marginale a capitalului, deși complicat și adeseori agravat de modificări conexe ale celorlalte variabile importante, pe termen scurt ale sistemului economic." [Keynes, John Maynard, 1970, pag. 329]

" Dacă există inflație - spunea J. M. Keynes- atunci cauza ei se presupune a fi cheltuiala excesivă din partea populației." [Keynes, John Maynard, 1970, pag. 329]. Pentru guvern, autoreglatorul economiei naționale soluția este diminuarea puterii de cumpărare a populației prin creșterea fiscalității. În cazul recesiunii, cauza fiind insuficiența cererii efective, soluția este de creștere a fluxurilor de cheltuieli agregate ale statului chiar prin finanțarea expansionist-monetară a deficitelor bugetare.

Dezvoltând concepția keynesiană, P. Samuelson a elaborat modelul evoluției ciclice pornind de la interdependența dintre multiplicator și accelerator, acțiunea combinată a acestora fiind sursa fluctuațiilor economice.

Politicile economice de factură keynesistă au fost aspru criticate de adepții liberalismului. Intervenția activă a statului în mecanismul economiei de piață și astfel denaturarea anumitor fluxuri și funcționalități intime ale economiei este principalul păcat pe care adepții neoliberalismului economic nu l-au putut ierta niciodată. Statului activ economic propus de Keynes, neoliberalii îi opun un stat puternic dar nu în plan economic, ci în planul reducerii constrângerilor și impunerii libertăților individuale.

Relevantă în acest sens este paralela pe care o realizează Pierre de Cailan între statul dirijist și cel liberal " Statul dirijist face. Statul liberal face să se facă. Statul dirijist sfidează legile pieței. Statul liberal le respectă. Statul dirijist este imperativ și represiv. Statul liberal încearcă să fie educator." [Lutz Arnold, 2002, pag. 298]



**Bibliografie**

1. Estrin, Saul; Marin Alan., *Essential Readings in Economics*, Londra, Macmillan Press Ltd, 1995;
2. Haberler, Gottfrild von., *Prospérité et dépression*, Geneva, Societe des Nations, 1937;
3. Haberler, Gottfrild von., *Money and the Business Cycle*, Chicago, Chicago University Press, 1932;
4. Hayek, Freidrich August, *Monetary Theory and the Business Cycle*, Londra, 1933;
5. Keynes, John Maynard, *Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii și a banilor*, București, Ed. Științifică, 1970;
6. Lutz, Arnold, *Business Cycle Theory*, Oxford, Oxford University Press, 2002;
7. Mises, Ludwig von, *The current status of Business Cycle. Research and its prospect for the immediate future*, Princeton, Princeton University Press, 1933;
8. Rothbard, Murray N, *An Austrian Perspective on the History of Economic Thought*, Londra, Edward Elgar, 1995.